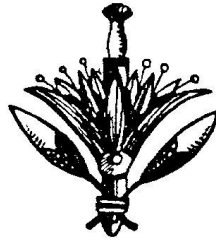

**MEER DAN 200-JAAR MODERNE
MILITAIRE ADMINISTRATIE**

MEER DAN 200-JAAR MODERNE MILITAIRE ADMINISTRATIE

Het woord "modern" in de kop verwijst naar een ingrijpende verandering die het geldelijk beheer binnen het leger op een volledig andere leest schoeide dan voor 1795 het geval was geweest. Het Staatse leger, de armee van de Republiek der Verenigde Nederlanden, telde in 1789 in totaal 673 compagnieën. Deze stonden onder het bevel van een kapitein of ritmeester. Wapens en uitrusting voor degenen die zich lieten aanwerven of ronselen werden verstrekt door de kapiteins die de gemaakte kosten, dikwijls met winst, inhielden op de soldij van hun soldaten. Anders gezegd: de compagnie vormde voor de kapiteins een bron van inkomsten. Het geld werd voorgeschieden door particuliere geldschieters, bekend onder de naam solliciteurs. Deze geldschieters rekenden dan later af met de betaalsheer van wie zij het bedrag ontvingen dat de commandant volgens de zgn. monsterrollen over een bepaalde periode te goed hadden. De verdienste van de solliciteurs zat in de rente die zij de kapitein in rekening brachten. Het gevolg was dat de kapiteins met de monsterrollen manipuleerden en daarop fictieve soldaten vermelden. Uit diens tegoed aan soldij werd de rente aan de solliciteurs betaald, terwijl een batig saldo een extra verdienste vormde voor de commandanten.

na

In 1599 trad het "Placaat op de Monsteringe" in werking waarmee aan deze toestand een einde kwam. De commandanten moesten twaalf maal per jaar alleen echte soldaten laten aantreden, die werden gecontroleerd door de "Monstercommissaris". De monsterrol werd dan na afloop ter verificatie aan de Raad van State gezonden. Zonder twijfel hebben we hier te maken met een van de oudste bekende vormen van militaire administratie.

Met grote spoed werd onmiddellijk de Bataafse Revolutie begonnen met het opstellen van een plan voor een nieuw leger.

Op 8 juni 1795 werd dat aanvaard en een maand later, op 8 juli, trad het in werking. Op financieel gebied werd binnen het leger een zodanige gezagsverhouding geschapen, die het beheer van door de schatkist verstrekte gelden onderwierp aan een systeem van continue rekenplichtigheid. Anders gezegd: alle uitgaven t.b.v. het leger zouden op hun rechtmatigheid worden gecontroleerd, terwijl wat de ontvangsten betreft zou worden nagegaan of deze wel volledig werden verantwoord. Om dit te bereiken werden bij alle bataljons en overeenkomstige eenheden Raden van Administratie ingesteld onder voorzitterschap van de commandant. Formeel was de raad de administrateur van het onderdeel en als zodanig rekenplichtig aan het Departement van Oorlog en in laatste instantie aan de Rekenkamer. Als secretaris van de raad trad een in de staf van het bataljon opgenomen kwartiermeester op die in feite de boeken bijhield en de administratie voor de raad voerde. Zijn taak was dus een geheel andere dan die van de kwartiermeesters in het oude leger die met financiën niets van doen hadden, maar moesten zorgen voor de legering en de onderkomens van de soldaten, zowel in de garnizoenen als te velde.

De raad van Administratie moest uit 's lands schatkist ontvangen gelden ter goede rekening, bewaren in een kist voorzien van drie sloten waarvan de voorzitter en een lid uit de raad elk een sleutel onder zich hadden, terwijl de derde sleutel in bezit was van de kwartiermeester.

Slechts gedrieën kon dus de geldkist worden geopend. Verantwoordelijk voor de administratie bij de compagnie was de commandant die de eraan verbonden werkzaamheden liet verrichten door een sergeant-majoor of een opperwachtmeester, bij artillerie bombardier genoemd.

Het hierboven geschetste systeem draaide om het beginsel dat alle uitgaven en ontvangsten waren onderworpen aan controle. Hiervoor waren speciale functionarissen in het leven geroepen, de commissarissen van oorlog. Deze kunnen worden beschouwd als de moderne opvolgers van begin actiende eeuw afgeschafte monstercommissarissen, terwijl de commissarissen van oorlog daarnaast kunnen worden gezien als de voorlopers van de latere controleurs van de militaire administratie.

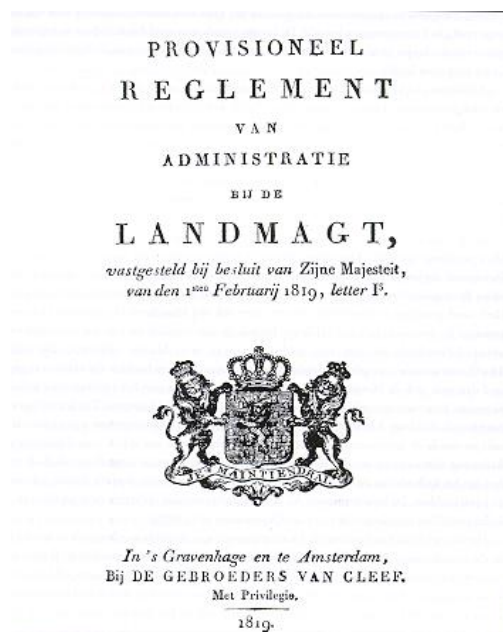
Zoals de oude Republiek tot 1795 aan de leiband van bondgenoot Engeland had opgelopen, zo was na de omwenteling, in 1795, toen de bordjes waren verhangen, de regering in Den Haag in een afhankelijke positie ten opzichte van de nieuwe bondgenoot Frankrijk gekomen. De bemoeienissen vanuit Parijs namen hand over hand toe sinds in 1799 Napoleon in Frankrijk aan de macht was. Dit leidde in 1810 tot de inlijving van Nederland bij Frankrijk. Toen in oktober 1813 Napoleon door

Rusland, Pruisen en Oostenrijk bij Leipzig was verslagen, werden de Fransen verdreven en had Nederland een maand later zijn onafhankelijkheid herwonnen. De oudste zoon van de in 1795 naar Engeland uitgeweken stadhouder Willen V, keerde op 30 november 1813 in Nederland terug en aanvaarde begin december 1813 als soeverein-vorst, en vanaf maart 1815 als koning Willem I, de soevereiniteit over Nederland.

Van een restauratie en een terugkeer naar de verhoudingen die voor 1795 golden was echter geen sprake. Alle veranderingen die tussen 1795 en 1813 tot stand waren gekomen werden gehandhaafd.

Militaire administratie sinds 1814

Het zal duidelijk zijn dat ook het in januari 1814 herboren Nederlandse leger de klok niet terugzette en dat op het gebied van het financieel beheer en de verantwoording van 's lands gelden werd voortgebouwd op de in 1795 geformuleerde beginselen. De kwartiermeester bleef de administratie voeren, terwijl de Raden van Administratie, soms onder een andere naam, nog bijna een eeuw lang als rekenplichtige zouden worden beschouwd. In februari 1814 zag een *Provisioneel Reglement op de Monsterringen, de Betaling en Administratie der Landmagt* het licht, dat mede was geïnspireerd op het op 1 januari 1808 onder koning Lodewijk Napoleon ingevoerde *Reglement op de Revuën*, dat op zijn

beurt weer steunde op een Frans voorschrift.

De controle op de in het leger bestede gelden en ook die op de kazernering, de militaire hospitalen, de militaire gevangnissen, de pakhuizen van aannemers van levensmiddelen, fourage voor paarden en andere behoeften, was sinds 1815 in handen van een Korps Inspecteurs van de Militaire Administratie, waarvan de leden allen de wapenrok droegen.

Onder een in oktober 1818 nieuw opgetreden bewindsman op het Departement van Oorlog, de gewezen generaal-majoor A.C.J.G. d' Aubreme, kwam een nieuw, maar nog steeds provisioneel *Reglement van Administratie bij de Landmagt* tot stand. Tegelijkertijd hief hij het Korps Inspecteurs op, dat hij verving door een aantal zogeheten "agenten van oorlog" die hij buiten de militaire hiërarchie hield. D'Aubreme maakte deze agenten rechtstreeks aan hem ondergeschikt. Hiermee hoopte hij te bereiken dat hij een grotere greep zou krijgen op de militaire administratie, zowel op het niveau van de controle als op dat van de uitvoering. Hij

Meer dan 200-jaar moderne Militaire Administratie

ergerde zich aan de kwartiermeesters bij de korpsen die zich volgens hem als een "afzonderlijke autoriteit" beschouwden, en eerder de inspecteur onder wie zij vielen als hun chef zagen, dan de commandant van het korps waarbij zij waren geplaatst. Hieraan wilde hij een eind maken door de kwartiermeesters voor te schrijven dat zij voortaan het uniform dienden te dragen van het wapen waarbij zij dienden.

Zijn opvolger prins Frederik, de oudste zoon van koning Willem I, sloeg na zijn aantreden in juli 1826 wat de militaire administratie betreft een geheel andere weg in. Hij vond dat de agenten van oorlog in feite te veel buiten het leger stonden en verving ze daarom door een korps administrateurs. Hij noemde ze echter niet meer inspecteurs van de militaire administratie, maar voerde voor de leden van het korps, om meer aanzien te geven, de benaming "militair intendant" in. Hij prefereerde die aanduiding verre boven die van "agent" omdat, zo schreef hij aan de koning, die term niet vreemd (is) aan de Militaire Administratie "en" omdat voor soortgelijke functionarissen die benaming ook elders in Europa wordt gebezigd. Prins Frederik kende de leden van dit korps opnieuw militaire rangen toe, omdat naar zijn oordeel alle functies binnen het leger moesten worden vervuld door personen met een militaire status. Hij was er verder een voorstander van om de kwartiermeesters en de intendanten te zijner tijd in een korps te verenigen. Behalve dit laatste werden alle overige ideeën van prins Frederik inzake de oprichting van een korps militaire intendanten, neergelegd in een Koninklijk Besluit van 28 juni 1828, dat op 15 juli 1830 in werking trad.

Samenvoeging en scheiding

De bepleite samenvoeging van intendanten en kwartiermeesters, kwam uiteindelijk tot stand in 1850 onder de benaming "Personeel van de Militaire Administratie". Zolang de intendanten in wezen niets anders waren dan controleurs

van de militaire administratie leverde de samenvoeging geen moeilijkheden op. Die ontstonden in de jaren '70 toen ook in de Nederlandse armee de overtuiging veld won dat de legerverpleging, de algehele verzorging dus van man en paard, vooral in tijd van oorlog op een professionele leest moest worden geschoeid. De gebreken die er op dat punt bestonden waren aan het licht gekomen, toen in 1870 het Nederlandse leger werd gemobiliseerd na het uitbreken van de Frans-Duitse oorlog in juli van dat jaar. Het uiteindelijk gevolg was dat op de Krijgsschool voor Officieren, de voorloper van de Hogere Krijgsschool, in 1876 een intendancecursus

werd ingesteld die toegankelijk was voor officieren van alle wapens en dienstvakken. De cursus had ten doel officieren op te leiden die wat legerverpleging betreft gelijkwaardig zouden zijn aan de op de Krijgsschool opgeleide stafofficieren. Na voltooiing van de intendancecursus, die al snel werd uitgebreid door een tweejarige opleiding, werden de afgestudeerden geplaatst als intendant bij het Personeel van de Militaire Administratie in de praktijk steeds meer Dienstvak van de Militaire Administratie genoemd. De gevolgen hiervan waren dat de intendanten langzamerhand met twee petten op liepen. Onder het ene hoofddeksel fungeerden zij als deskundigen wat de legerverpleging betreft, terwijl zij met de andere pet op als vanouds als controleurs van de militaire administratie optraden. Dit leidde binnen het dienstvak tot spanningen die zover gingen, dat de kwartiermeesters erop aandrongen beide specialismen te scheiden en de intendance in een afzonderlijk dienstvak onder te brengen.

Die scheiding kwam tot stand op 31 juli 1918, toen de kwartiermeesters inmiddels al sinds 1913 als zelfstandig comptabele optraden. De intendanten verdwenen uit het dienstvak van de Militaire Administratie, waarvan nu iemand uit de eigen gelederen inspecteur werd. Tegelijk werd de benaming "kwartiermeester" vervangen door die van "officier van administratie". De hoofdintendant, die tot dusver de leiding had gehad over het dienstvak van de Militaire Administratie werd met zijn onderhebbende intendanten ondergebracht in een nieuw te vormen dienstvak de Intendance.

Uitbetaling soldij , omstreeks 1939

Militaire administratie van 1918 tot 2000

De bezuinigingen op defensie-uitgaven die in het begin van de jaren '20 van kracht waren geworden hadden van het leger een soort skelet gemaakt met een minimum aan beroepspersoneel. In tijden van oorlogsgevaar zou het op sterkte moeten worden gebracht met dienstplichtig- en reservepersoneel. Voor de opleiding van dienstplichtig kader en reserve-officieren werden bij alle wapens en dienstvakken instituten opgericht waar dit personeel werd opgeleid. Voor de vorming van het administratief personeel verzezen in 1924 in Breda de School voor Verlofsofficieren der Militaire Administratie en de School voor Administratief Verlofskader. In 1927 veranderden die namen in School voor Reserve-Officieren der Militaire Administratie en School voor Dienstplichtig Onderofficieren Administrateur, die achtereenvolgens in 1930 en 1933 van Breda naar respectievelijk Kampen en Middelburg verhuisden.

Van het administratief beroepspersoneel werden de officieren sinds 1850 opgeleid in Kampen, eerst bij het Instructie Bataljon en sinds 186 op de zogeheten Hoofdcursus, waar ook officieren voor de infanterie werden opgeleid. De Hoofdcursus ging in 1923 van Kampen naar Breda en werd in 1928 opgeheven, waarna officieren van administratie voortaan zouden worden opgeleid op de KMA. Onderofficieren-administrateur die sinds 1905 een aparte status hadden gekregen naast de sergeant-majoor-instructeur of opperwachtmeester-instructeur, hadden hun kennis moeten vergaren bij het korps waar zij waren geplaatst, aangevuld met vele uren zelfstudie. De compagniescommandant was verantwoordelijk voor de administratie, die in de praktijk, na de oprichting van de KL op 7 januari 1814, door een sm/ow werd uitgevoerd. Door uitbreiding van zijn taken werd in 1905 een tweede administrateur bij de compagnie geplaatst. Tegelijkertijd werd de instructeur die de administratie voerde, uitsluitend met deze taak belast en voortaan officieel aangeduid als **sergeant-majoor/opperwachtmeester administrateur**.

Ter onderscheiding droeg de SMI een zilveren en de SMA (tot op de dag van vandaag) **een gouden kroon** op de mouw (Sinds 1912).

Tot 1947 bleven de onderofficieren van administratie, tot de rang van adjudant ingedeeld bij hun eigen wapen. Pas na 1947 werden zij opgenomen in het dienstvak van de militaire administratie, dat tot dusver uitsluitend had bestaan uit officieren van administratie, zoals de kwartiermeesters sinds 1918 werden genoemd, en uit adjudanten van de militaire administratie.

In 1905 werd ook de mogelijkheid geopend om zich te bekwamen tot adjudant-onderofficier der militaire administratie die, in tegenstelling tot sma's en owa's, overgingen naar het dienstvak van de Militaire Administratie. Pas na de Tweede Wereldoorlog zouden alle onderofficieren-administrateurs daarvan ook deel gaan uitmaken. Tot in de jaren '50 waren de officieren van administratie in de eerste

plaats comptabelen in uniform, die voor hun beheer van 's Rijks gelden in laatste instantie slechts door de Algemene Rekenkamer konden worden gedechargeerd. Het betrachten van zuinigheid was een belangrijk credo, dat met name gold voor de functie van officier van voeding die tot korpsadministrateurs veelal ook hadden te vervullen.

Langzamerhand kwam men binnen het dienstvak tot het besef dat de aandacht niet uitsluitend gericht kon blijven op de comptabele taken en de controle daarop. Door de toegenomen noodzaak die controles uit te breiden over andere terreinen dan alleen het gelijke beheer, groeide het inzicht dat de landmacht moest kunnen beschikken over officieren van administratie die waren toegerust met voldoende bedrijfseconomische kennis. Dit leidde in 1951 tot een meer aan de eisen des tijds afgestemde opleiding tot MA-officier aan de KMA, waarbij in het lesprogramma sociale economie en bedrijfseconomie werden opgenomen.

Tegelijkertijd werd met het Nederlands Instituut van Accountants, later Nederlands Instituut van Register Accountants, dat thans zelfs koninklijk is, overeengekomen, dat cadetten van de KMA konden worden toegelaten tot het afleggen van het Niv(r)a af te nemen examens. Dit had tot gevolg dat het dienstvak na verloop van tijd kon beschikken over geschoolde accountants. Vanuit het dienstvak is sindsdien herhaaldelijk gewezen op de bedrijfsmatige kant van het militaire metier en in de jaren '70 bepleitten officieren van het dienstvak als eersten om budgettering in te voeren bij operationele eenheden, terwijl tevens pleidooien werden gehouden voor een verbetering van de bedrijfsvoering binnen de landmacht. De in de jaren '50 begonnen ontwikkelingen die ertoe bijdroegen de geesten binnen de landmacht rijp te maken voor een meer bedrijfsmatige aanpak, zijn thans zover gevorderd dat allerlei maatregelen op het gebied van de bedrijfsvoering worden geconcretiseerd. Zo worden in de jaren '80 binnen de staven van eenheden controllers opgenomen, die participeren in het planningsproces, het kostenverloop controleren en erop toezien dat bij zogeheten resultaatverantwoordelijke eenheden bedrijfseconomische normen worden gehanteerd.

Militaire administratie van 2000 tot heden

Het dienstvak van de Militaire Administratie gaat in 2001 samen met het dienstvak Bevoorrading en Transport, Technische Dienst en Geneeskundige Dienst over in één dienstvak Logistiek. De onderscheiden Regimenten en Korpsen blijven gehandhaafd.

Door veranderingen in de P & O-organisatie worden de taken steeds meer defensiebreed gecentraliseerd uitgevoerd, en verschuiven de resterende uitvoerende taken naar meer zelfuitvoerende taken ondersteund door een intranet-achtige applicatie (Peoplesoft). Dit heeft tot gevolg dat de ondersteunende rechtpositionele P-taak van de onderofficier MA dreigt te vervallen. Het aantal

Meer dan 200-jaar moderne Militaire Administratie

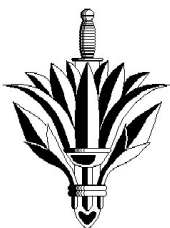
functies in de operationele "groene" OPZ taken die voor de administrateur overblijven zal gering zijn.

Ook de in jaren '80 ingezette decentralisering van de controller organisatie is door reorganisaties gewijzigd en de bedrijfsvoeringstaken zijn weer gecentraliseerd. Door de inrichting van één Centraal Betaalkantoor Defensie wordt aanzienlijk bespaard op het aantal functies.

Het ziet ernaar uit dat veranderingen binnen het dienstvak Logistiek/Militaire Administratie het Korps in de komende jaren een geheel ander aanzien zullen geven.

Wijziging tenue na WO II

De op het Britse leger afgestemde aankleding van de KL had, vergeleken met oor de oorlog, de landmacht een volstrekt ander aanzien gegeven. 'Battle dress' en 'service dress' vervingen de vooroorlogse grijze en donkere uniformen, en in plaats van een kwartiermuts of een kepi droeg de militair een baret of een platte pet. Voor de baret werden in 1947 voor alle wapens en dienstvakken afzonderlijke emblemen vastgesteld (Legerorder 1947, nr 57), gedeeltelijk geïnspireerd op vooroorlogse indelingsdistinctieven, zoals de gekruiste kanonnen voor de artillerie en de jachthoorn voor de jagers. Bij de militaire administratie droeg men voor de WOII als indelingsdistinctief op de kepi een bronzen leeuw, evenals dat trouwens bij sommige andere wapens of dienstvakken het geval was. Voor de MA werd na de oorlog als indelingsdistinctief een papyrusbloem ontworpen, gelegen op een neerwaarts gericht zwaard. Tegelijk veranderde om onbekende redenen de dienstvakkleur van karmozijnrood naar rozerood (de ondergrond is in oktober 2001 vervangen door een okergele kleur, dit i.v.m. de oprichting van het het Logistiek Dienstvak)

Papyrus

Het baretembleem van de militaire administratie is zilverkleurig en wordt gevormd door de bekende gestileerde W, waarop een papyrusbloem is gelegen op een neerwaarts gericht zwaard. Het embleem wordt gedragen op een ondergrond van rozerood. Wat in het kledingvoorschrift een bloem wordt genoemd, is in feite de top van de papyrusstengel, waarruit straalsgewijs de bovenste bladeren groeien. De papyrusplant werd in de oudheid gebruikt voor de vervaardiging van schrijfbaar materiaal, de zogenaamde papyrusrollen. Door het afbeelden ervan in het embleem van de militaire administratie heeft men de schrijvende taak van het dienstvak willen uitbeelden. Het neerwaarts gericht ontblote zwaard herinnert eraan dat deze administratieve dienst deel uitmaakt van het leger; het zwaard is slechts in ruste, maar gereed om ten strijde te worden geheven.

